

Politika önerileri

- Türkiye’de sigara kullanım sıklığı çok yüksektir – 16 milyon yetişkin sigara içmektedir. Sigara kullanımı Türkiye’de erkeklerde önde gelen ölüm nedenidir ve Türkiye DSÖ Avrupa Bölgesi’nde erkekler arasında en yüksek sigara kullanım sıklığına sahip ülkeler arasındadır.
- Sigara içen yetişkinler sigarayı bırakmak istemektedir. Sigara içenlerin yarısından çoğu sigarayı bırakmayı istemektedir ve %45’i de sigarayı bırakmayı denemiştir.
- Türkiye’de tütün ürünlerinin reklam, tanıtım ve sponsorluğunu yasaklayan tütün kontrolü politikaları başarılı şekilde uygulanmaktadır. Yetişkinlerin sadece %7’si tütün endüstrisinin reklamını görmüştür (dünyada en düşük değerlerden birisi). Türkiye’de bu konuda ciddi cezalar vardır ve uygulanmaktadır.
- İnsanları sigaradan ve pasif sigara dumanı etkileniminden korumaya yönelik politikalar desteklenmeli ve uygulanması artırılmalıdır. Hükümet bu yasağı meclisten geçirmekle çok büyük bir iş başarmıştır. Kanun yerel düzeyde belediyeler ve diğer kuruluşlar tarafından desteklenmelidir.
- Sigara içenler gelirlerinin önemli bir bölümünü sigara satın almak için harcamaktadır. Türkiye’de tütün ürünlerinin tüketilmesinin azaltılması bakımından tütün ürünleri üzerindeki vergilerin artırılmasına gereksinim vardır.

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Tütün ve Bağımlılık Yapıcı Maddelerle Mücadele Daire Başkanlığı
Mithatpaşa Cad. No:3 Sıhhiye / ANKARA
Tel : +90 (312) 585 10 00

Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA)

Yönetici Özeti: **Türkiye**

Mayıs 2010

Yönetici Özeti

Tütün kullanımı erken ve önlenabilir ölümlerin en önemli nedenidir. Halen dünyada her yıl 5 milyondan fazla kişi tütün kullanımı nedeniyle hayatını kaybetmektedir ve bu sayının 2030 yılında 8 milyona aşacağı tahmin edilmektedir. Avrupa Bölgesi'nde tütün kullanımı 1,6 milyon kişinin ölümünden sorumludur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Tütünsüzlük Girişimi (TG) tütün kullanımına bağlı hastalık ve ölümlerin toplam yükünün azaltılmasını, böylelikle toplumu ve gelecek nesilleri tütün kullanımının yol açtığı ağır sağlık etkileri ile olumsuz sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerden ve tütün dumanı etkileniminden korumayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak bakımından küresel düzeyde politika liderlerinin öncülük yapmaları gereklidir. Bu konuda DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS) ile bu Sözleşmede yer alan temel konulara yönelik açıklamaların yer aldığı MPOWER paketindeki stratejilerden yararlanılabilir. Avrupa Bölgesi'nde 46 ülke bu Sözleşmeyi onaylamıştır, Türkiye de 2004 yılında Sözleşmeyi onaylamıştır.

DSÖ ve ABD Hastalıklar Kontrol ve Koruma Merkezi 2006 yılı Ağustos ayında yaptıkları toplantıda yetişkin grupta tütün kullanımının izlenmesi ve değerlendirilmesi için standart yöntemle çalışmalar yapılması konusunu tartışmış ve bu yönde öneriler geliştirmiştir. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) ülkelere, yetişkin grupta tütün kontrolü ile ilgili temel bilgileri sağlayacaktır. KYTA'nın amacı, 15 ve üzeri yaş grubunda anket, örnekleme ve veri toplama/analizi konularında standart yöntemle bilgi toplanmasıdır. KYTA'nın sonuçları ülkelere tütün kontrolü konusunda etkili müdahalelerin yapılabilmesi ve elde ettikleri sonuçları aynı çalışmayı yapan diğer ülkelerdeki sonuçlarla karşılaştırabilmeleri olanağı sağlar.

Yöntem

Türkiye'de KYTA 2008 yılı Kasım ayında yapılmıştır. Örnek grubu, nüfusu 200 den az olan yerleşim yerleri dışındaki bütün yerleşim birimlerini kapsamaktadır. Türkiye'de 2006 yılında yapılmış olan Zaman Kullanım Çalışması (Time Use Survey) sonuçları esas alınarak KYTA için 11.200 hanelik bir örnek seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme yöntemi, üç aşamalı tabakalı sistematik küme örnekleme yöntemidir. İlk aşamada 200 birim kentsel, 200 birim kırsal bölgeden olmak üzere toplam 400 adet Birincil Örnek Birimi (BÖB; PSU, Primary Sampling Unit) seçilmiştir. İkinci aşamada her bir BÖB'den 28 hane sistematik olarak seçilmiştir. Son aşamada ise seçilen her hanede 15 yaş ve üzerindeki bireylerden oluşan hane halkı listesinden bir kişi cinsiyet dağılımı da dikkate alınmak suretiyle random olarak belirlenmiştir. Toplam hane halkı yanıt yüzdesi kentsel bölgelerde %94,8 ve kırsal bölgelerde %92,7 olmak üzere %93,7'dir. Toplam olarak 9.030 kişi çalışmayı tamamlamıştır.

Tütün kullanımı

Onbeş yaş ve üzerindeki yetişkinlerin %31,2'si (yaklaşık 16 milyon kişi) halen sigara içmektedir. Sigara içme sıklığı erkeklerde (%47,9) kadınlara (%15,2) göre daha fazladır. Yaklaşık 12 milyon erkek ve 4 milyon kadın sigara içmektedir. Erkeklerin yaklaşık yarısı (%43,8) ve kadınların da %11,6'sı hergün sigara içmektedir. Sigara içen her 10 kişiden 9'undan daha çoğu (erkeklerde %92,6, kadınlarda %98,0) mamul sigara içmektedir.

Hergün sigara içenlerin üçte kisi (%66,1) günde yarım paketten (11 sigara), %15,5'i de bir paketten daha fazla sigara içmektedir. Ortalama olarak erkekler günde 19,3, kadınlar da 12,2 sigara içmektedir.

Mevcut mevzuata göre sigara satın alabilmek için en küçük yaş sınırı 18'dir. Buna karşın hergün sigara içenlerin yarısından fazlası (%58,9) sigara içmeye 18 yaşından önce başlamıştır. Sigara içmeye 18 yaşından önce başlamak erkeklerde (%62,5) kadınlardan (%48,9) daha fazladır. Sigaraya başlamanın ortalama yaşı erkeklerde 16,6, kadınlarda 17,8'dir.

Günde içilen sigara sayısı ve uyandıktan sonra ilk sigarayı içme zamanı tütün bağımlılığı bakımından önemli göstergelerdir. Erkeklerin yaklaşık yarısı (%45,4) günde bir paket ve beşte biri de (%17,7) bir paketten daha fazla sigara içmektedir (ağır sigara içici). Kadınların %7,6'sı günde bir paketen daha çok sigara içmektedir. Hergün sigara içenlerin %41,1'i uyandıktan sonraki ilk yarım saat içinde, %12,8'i de ilk beş dakika içinde sigara içmektedir. Uyandıktan sonraki ilk yarım saatte sigara içme erkeklerde (%42,6) kadınlara (%35,6) göre daha fazladır.

Nargile kullanımı (%2,3) Türkiye'de yakın zamanda özellikle gençler arasında hızla artan bir durumdur. Nargile kullanımı 15-24 yaşlar arasında (%8,1) ve kentsel bölgelerde (%4,9) daha fazladır.

Sigara bırakma

Yaşamının bir döneminde hergün sigara içmiş olanların dörtte birinden biraz fazlası (%26,5) sigarayı bırakmıştır. Sigara içmiş olanların (halen sigara içenler ve son 12 ayda sigarayı bırakmış olanlar) yaklaşık yarısı (%44,8) son bir yıl içinde sigarayı bırakmayı denemişlerdir. Ancak son 12 ay içinde sigarayı bırakmayı deneyenlerin %15,8'i sigarayı bırakmayı başarmışlardır.

Sigara içenlerin yaklaşık yarısı (%46,9) son 12 ay içinde bir sağlık kuruluşuna gitmiştir. Sigara içenlerden son 12 ayda sağlık kuruluşuna gitme kadınlarda (%63,9) erkeklere (%41,0) göre daha fazladır. Sağlık kuruluşuna gidenlerin yaklaşık yarısına (%49,0) sigara içip içmediği sorulmuştur. Sigara içtiği öğrenilen 10 kişiden 8 kişiye (%83,1) sigarayı bırakması tavsiye edilmiştir. Sigarayı bırakması tavsiye edilenlerin de %8,3'ü sigarayı bırakmıştır.

Halen sigara içenlerin yarısından biraz fazlası (%53,0) sigarayı bırakmayı istediğini, ancak bu kişilerin sadece %10,0'ı gelecek bir ay içinde sigarayı bırakmayı planladığını belirtmiştir. Toplam olarak sigara içen 8,4 milyon kişi (6,4 milyon erkek ve 2 milyon kadın) sigarayı bırakmayı düşünmektedir.

Sigara dumanından pasif etkilenim (SDPE)

KYTA sırasında 2008 yılı Kasım ayında kapalı ortamlarda çalışmakta olan 6 milyondan fazla yetişkin (%38,5) kişi sigara dumanından pasif olarak etkilendiğini ifade etmiştir. Beş milyon erkek ve 1 milyon kadının işyerinde sigara dumanından pasif olarak etkilendiği tahmin edilmektedir. İşyerlerinde 2,6 milyonun üzerinde sigara içmeyen kişi sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedir.

Türkiye'de 30,5 milyon yetişkin (%59,7) sigara içilen evlerde yaşamaktadır. Bu sayının yaklaşık 20 milyonu sigara içmeyen kişilerdir. On milyondan fazla kişi de hergün sigara içen en az bir kişinin bulunduğu evlerde yaşamaktadır.

Tütün kontrolü kanununun uygulamaya girmesinden önceki dönemde en çok restoranlarda olmak üzere SDPE oldukça fazlaydı. Erkeklerin yarısından fazlası (%57,7) ve kadınların %52,3'ü restoranlarda sigara dumanından pasif etkilenmekteydi. Bütün kamusal alanlarda

(ikram endüstrisi hariç) sigara içilmesinin yasak olmasına rağmen 6 kişiden birisi (%16,5) toplu ulaşımda, on kişiden birisi de (%11,3) kamu binaları ve devlet dairelerinde sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedir. Çalışmaya katılanların %6'sı sağlık kuruluşlarında sigara dumanından etkilendiğini belirtmiştir.

Tütün ekonomisi

Mamul sigara satın alan kişiler en çok (%92,5) dükkânlardan, %5,8'i de büfelerden sigara satın almaktadır. Sigara içenler son ayda ortalama olarak 31,3 sigara satın almış ve sigara satın almak için 86,7 TL harcamıştır.

Reklam, tanıtım ve sponsorluk

Türkiye'de yetişkinlerin %88,8'i son 30 gün içinde sigara karşıtı bir mesaj gördüğünü ifade etmiştir. Sigara karşıtı mesaj en fazla televizyonda görülmüş olup (%85,5) bunu sırası ile gazete ve dergiler (%46,3), ilan panoları (%36,0) ve radyo (%23,0) izlemiştir. Kentlerde yaşayanlar gazete ve dergilerde, radyoda ve ilan panolarında daha fazla oranda sigara karşıtı mesajlar görmüşlerdir.

Halen mamul sigara içenlerin %95,1'i son 30 gün içinde sigara paketleri üzerindeki uyarı yazılarını gördüğünü ve yaklaşık yarısı da (%46,5) bu yazılar nedeniyle sigarayı bırakmayı düşündüğünü belirtilmiştir.

Sigara reklam ve tanıtımının 1996 yılından beri yasak olmasına karşın Türkiye'deki yetişkinlerin %13,3'ü son 30 gün içinde bir tür sigara pazarlama (reklam, tanıtım veya sponsorluk) mesajı gördüğünü belirtmiştir.

Pazarlama yöntemleri arasında reklam mesajları (%7,1), tanıtım (%5,3) ve sponsorluk (%3,3) mesajlarına göre daha fazla görülmüştür. Televizyon (%3,4) ve dükkânlardaki (%2,7) reklam diğer alanlardakilere göre daha fazladır. Tanıtım en fazla giysiler üzerinde marka veya logo (%2,8) ve ücretsiz sigara ikramı (%2,5) şeklindedir. Marka veya logo taşıyan giysiye sahip olma 15-24 yaş grubunda (%5,3) 25 ve üzeri yaş grubuna göre iki kat (%2,1) fazladır.

Bilgi, tutum ve algılar

Yetişkinlerin %97,2'si sigara içmenin, %95,5'i de başkalarının içtiği sigaranın dumanını solumanın ciddi sağlık sorunlarına yol açtığına inanmaktadır. Sigaranın ciddi sağlık sorunlarına yol açtığına inananların %98,0'ı sigaranın akciğer kanserine, %95,5'i kalp krizine ve %83,7'si de inmeye neden olduğuna inanmaktadır.